

vo, vendar njegovega trupla niso nikoli odkrili in se še vedno skriva nekje v Rogu. Kot bi že prej začutil svojo usodo, je v eni svojih pesmi zapisal: »In šum zgodov, ki vse vedo, naj poje ti popotnico...«

Jana Pintar

Franc Lazarini: Zgodovina rodbine Lazarini: kronika, dokumenti, genealogija, komentarji, zgodbe. Radovljica: Didakta, 2013, 403 strani.

Konec leta 2013 je vse raziskovalce in ljubitelje zgodovine plemstva iz slovenskega prostora razveselil izid knjige o rodbini Lazarini, v 18. in 19. stoletju eni najvidnejših in najpomembnejših plemiških rodbin na Kranjskem. Knjiga je toliko bolj dobrodošla, ker so po eni strani Lazariniji ena redkih plemiških rodbin, katere člani še danes živijo v Sloveniji, po drugi strani pa tudi zato, ker je bila nad njimi v času po drugi svetovni vojni izvedena skorajda *damnatio memoriae*. Čeprav je bila družina zelo razvejena in je sodila med večje zemljiške posestnike, posamezni člani pa so bili pomembni tudi s kulturnega in političnega vidika, smo podatke o njih zaman iskali v vseh enciklopedičnih pregledih, kot sta npr. Slovenski biografski leksikon ali Enciklopedija Slovenije, da o morebitnih obsežnejših znanstvenih publikacijah ali vsaj strokovnih člankih niti ne govorimo. Pričujoča knjiga o rodbini Lazarini tako zapolnjuje to vrzel in pred bralcem razgrne pisano paleto rodbinskih zgodb vse od prve polovice 17. stoletja, ko se je v Benetkah rodil Francesco Lazarini kot začetnik plemiške rodbine, pa vse do konca 20. stoletja, ko se je rodbina po večdesetletnem molku znova začela pojavljati v javnosti.

Zanimivo je, da je bil tekst za knjigo napisan veliko pred njenim izidom. Avtor je bil namreč tudi sam član rodbine Lazarini, ugledni in priznani kemik dr. Franc Lazarini, ki je v delovni nesreči umrl leta 1992, torej pred več kot dvajsetimi leti. Čeprav se je rodil leta 1940, torej v času, ko je bilo plemstvo formalnopravno odpravljeno in se je mentaliteta, ki je plemiško elito ločila od drugih ljudi, že počasi izgubljal, zaradi česar tudi sam ni bil več deležen prave plemiške vzgoje, je Lazarini zvesto sledil vsaj eni od temeljnih vrednot, ki so določale plemiško družbo – zanimanju za prednike in ohranjanju rodbinske tradicije. Tako je v prostem času, kolikor sta mu dopuščala njegovo raziskovalno in pedagoško delo, vneto zbiral vse, kar je bilo povezano z zgodovino njegove rodbine, od vsakovrstnih arhivskih virov in drugih dokumentov iz slovenskih in tujih arhivov do starih fotografij in drugih materialnih ostankov. Dodatno

vrednost je njegovim raziskavam dalo gradivo iz lastnega in širši javnosti nedostopnega rodbinskega arhiva ter vključevanje ustne rodbinske tradicije, ki pomaga razumeti določene vidike preteklosti, ki jih uradni viri v javnih arhivih ne morejo razjasniti. To rodbinsko tradicijo je avtor še nadgradil z dopisovanjem z drugimi rodbinskimi člani izven slovenskega prostora. Tako je na svoj način ohranjal rodbinsko mrežo, ki se je v 20. stoletju že močno natrgala, kar pa ni bila samo posledica novih družbenih razmer, ki so rodbino razpršile po svetu, pač pa tudi dejstva, da so se posamezne veje zaradi svoje številčnosti že pred tem oddaljile in z vsako generacijo tudi odtujile druga od druge.

Zbrano gradivo je Lazarini preoblikoval v rodbinsko kroniko v štirih zvezkih, ki je zaradi njegove prezgodnje smrti obležala v rokopisu. Šele pred nekaj leti sta se njegova vdova Evgenija in sin Franci odločila, da moževo oz. očetovo zapuščino znova potegneta iz predala in jo v obliki monografije predstavita javnosti. Tako je nastala več kot 400 strani obsežna knjiga, ki jo bogatijo množica zelo zanimivega in do danes povsem nepoznanega slikovnega gradiva, pa tudi genealoške preglednice in daljši zaključek, v katerem sta predstavljena avtorjeva življenje in delo.

Knjiga je razdeljena na pet glavnih poglavij, v katerih avtor predstavi rodbino po posameznih obdobjih oz. generacijah, od prvega, sredi 17. stoletja na Kranjsko priseljenega prednika Francesca Lazarinija, do svojega časa, torej do druge polovice 20. stoletja.

Čeprav so v knjigi zajete vse rodbinske veje, je poudarek na t. i. smledniški veji, ki ji je pripadal tudi avtor. Vsako poglavje je razdeljeno na dva dela, in sicer je prvi, obširnejši del, analitični, drugi, krajši del pa sintetični. V prvem delu avtor analizira posamezne vire, iz njih vleče zaključke, postavlja teorije, od katerih nekatere zaradi pomanjkanja virov ostajajo zgolj teorije, v drugem delu pa naredi daljši povzetek vseh dognanj iz prvega dela. Na ta način olajša delo tistim bralcem, ki jih zanima zgolj vezana zgodba, brez vseh dvomov in vprašanj, ki so neločljivo povezana z vsakim raziskovalnim delom.

Čeprav avtor po stroki ni bil zgodovinar, je delo opravil zelo dobro in suvereno. Posebej velja izpostaviti njegovo ugotovitev glede plemiškega statusa Lazarinijev, ki je dolgo časa buril duhove tudi znotraj same rodbine. Pravilno je namreč ugotovil, da Lazariniji ob prihodu na Kranjsko niso bili plemiči in da tudi pred letom 1770 oz. 1771, ko jih je Marija Terezija povišala v barone, niso bili deležni formalnega povzdiga v plemiški stan s strani suverenega vladarja, kot je bilo to običajno. Pač pa so jim plemiški status neformalno priznali kranjski stanovi konec 17. stoletja, potem ko se je posameznim članom uspelo rodbinsko povezati v ugledne plemiške rodbine in si pridobiti plemiško posest v obliki zemljiških gospodstev, kar jim je prineslo mesto v deželnih stanovih. Podoben primer je pred kratkim odkril dr. Boris Gollec tudi pri rodbini Valvasor.

Pri oceni knjige o rodbini Lazarini je vsekakor treba upoštevati, da avtor ni imel namena napisati znanstvene monografije niti je ni imel namena objaviti, saj čas, v katerem je njegovo raziskovanje potekalo, zgodovini plemstva ni bilo naklonjeno. S tega vidika je treba tudi razumeti avtorjev na trenutke zelo osebni pristop, ko skuša ocenjevati ali opravičevati dejanja svojih prednikov. Avtorjeva neformalna zgodovinopisna podlaga včasih pripelje tudi do tega, da si nekatere stvari razloži nekoliko po svoje, kar pa ni mogoče, saj na ta način tudi profesionalne zgodovinarje spodbudi, da na stvari pogledajo z novega zornega kota, izven ustaljenih zgodovinopisnih okvirjev. Morda nekoliko preseneča dejstvo, da so kljub zelo širokemu naboru uporabljenih virov in literature nekatera temeljna dela ostala prezrta. Tu so mišljeni predvsem prepisi matrik kranjskih, graških in goriških župnij Ludvika Schiviza pl. Schivizhoffna, ki bi avtorju omogočila razrešitev marsikaterih nejasnosti.

Omeniti je treba še eno posebnost Lazarinijevega besedila, ki ne sledi običajnim načelom današnjega slovenskega zgodovinopisja. Vsa osebna imena in plemiške nazive pa tudi nazive nekaterih ustanov in inštitucij je pustil zapisane v nemškem (včasih tudi italijanskem) jeziku. Kot lahko preberemo v uvodu, se osebno ni strinjal s slovenjenjem, zato sta tudi urednika to željo spoštovala in imen nista prevajala v slovensko obliko. Resnici na ljubo je treba povedati, da tudi med slovenskimi zgodovinarji glede tega

še danes ni enotnega mnenja. Na tem mestu se ni smiselno spraševati o avtorjevih razlogih za takšno prepričanje niti špekulirati, ali bi morda v današnjem času spremenil svoje mišljenje. Je pa vsekakor treba upoštevati, da so plemiči, ki so živeli v slovenskem ali vsaj dvojezičnem okolju, dobro poznali slovenski jezik in ga povečini tudi vsi obvladali. Imena mnogih izmed njih so obstajala tudi v slovenski inačici in zato slovenjenje osebnih imen, da ne govorimo o inštitucijah ali raznih nazivih, ki so imeli uradno slovensko inačico tudi pred letom 1918, historično gledano ni nepravilno.

Besedilo se konča sredi osemdesetih let 20. stoletja, čeprav sta ga urednika za zaokroženost zgodbe nekoliko dopolnila tudi z mlajšimi podatki. Končne redakcije besedilo zaradi avtorjeve smrti ni bilo nikoli deležno. To je treba izpostaviti zato, ker se je v času po njegovi smrti v raziskovalni sferi odkrilo marsikaj novega, kar bi zgodbo o Lazarinijih še dopolnilo, v nekaterih segmentih tudi korigiralo. Vendar sta se urednika namenoma odločila, da besedila ne bosta popravljala ali dopolnjevala (razen v nekaterih evidentnih primerih), ampak bosta objavila originalno in neokrnjeno verzijo. Z vidika današnjega slovenskega zgodovinopisja je morda to tudi edina šibka točka monografije, saj bo ta zaradi svoje obsežnosti in analitičnosti še dolgo ostala referenčno delo o rodbini Lazarini. A takšno stvar je zaradi specifičnosti situacije, v kateri je knjiga nastajala, treba vzeti v zakup.

Vsekakor je treba poudariti, da to nikakor ne zmanjšuje vrednosti knjige, ki tako po eni strani predstavlja pomemben kamenček v mozaiku tako dolgo zamolčevane plemiške zgodovine v slovenskem prostoru, po drugi strani pa je dober temelj za nadaljnje raziskave rodbine Lazarini in plemstva na Slovenskem na sploh.

Miha Preinfalk

Janez Höfler: O prvih cerkvah in župnijah na Slovenskem. K razvoju cerkvene teritorialne organizacije slovenskih dežel v srednjem veku. Ljubljana: Viharnik, 2013, 552 strani.

Delo je sad avtorjevega 30-letnega raziskovanja starejše slovenske cerkvene zgodovine s posebnim poudarkom na razvoju srednjeveške (pra)župnijske mreže. Prvo delo s tega področja je izdal že leta 1986, v naslednjih letih pa so sledile objave gradiva za gorenjske in notranjske pražupnije v zbirki *Acta Ecclesiastica Sloveniae*. Primorski je leta 2001 posvetil posebno knjigo. V pričujočem delu so s strani avtorja